

תכנית ללימוד הלכות שביעית

הנושאים

- א. איסור עבודת הארץ
- ב. נטיעה וזריעה לפני שביעית
- ג. קדושת שביעית
- ד. על מה חלה קדושת שביעית?
- ה. איסור סחורה
- ו. דמי שביעית
- ז. אוצר בי"ד
- ח. היתר מכירה
- ט. מהות ההפקר בשנת השמיטה
- י. ספיחין
- יא. המלאכות האסורות בשביעית
- יב. שמור ונעבד
- יג. ביעור
- יד. גבולות הארץ
- טו. שמיטת כספים ופרוזבול

לוח זמני התקדמות

משך זמן הלימוד	הנושא	
משך זמן הלימוד	הנושא	
א אלול - כ אלול	איסור עבודת הארץ	א
כא אלול - ח תשרי	נטיעה וזריעה לפני שביעית	ב
ד חשוון - כד חשוון	קדושת שביעית	ג
כה חשוון - טז כסלו	על מה חלה קדושת שביעית?	ד
יז כסלו - ז טבת	איסור סחורה	ה
ח טבת - כא טבת	דמי שביעית	ו
כב טבת - כ שבט	אוצר בי"ד	ז
כא שבט - כה אדר א	היתר מכירה	ח
כו אדר א - ט אדר ב	מהות ההפקר בשנת השמיטה	ט
י אדר ב - א ניסן	ספיחין	י
א אייר - א סיון	המלאכות האסורות בשביעית	יא
ב סיון - יב סיון	שמור ונעבד	יב
יג סיון - ג תמוז	ביעור	יג
ד תמוז - כד תמוז	גבולות הארץ	יד
כה תמוז - ח אב	פרוזבול	טו

מראי מקומות

א. איסור עבודת הארץ

מקורות ראשונים

עבודה זרה (טו ע"א-טו ע"ב)
תוספות רי"ד (עבודה זרה טו ע"ב)

מקורות להרחבה ועיון

מנחת חינוך (מצווה קיב)
דרך אמונה (הלכות שמיטה ויובל פ"א ס"ק ט)
שו"ת באהלה של תורה (חלק ג סימן ט)

ב. נטיעה וזריעה לפני שביעית

מקורות ראשונים

ראש השנה (ט ע"א; י ע"ב)
מועד קטן (ג ע"ב-ד ע"א)
רמב"ם (הלכות שמיטה ויובל פ"ג)

מקורות להרחבה ועיון

שו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק סימן קל)
תשובות והנהגות (כרך ה סימן שה)
מקדש דוד (שביעית סימן נד)
מנחת חינוך (מצווה שכו)
חזו"א (שביעית סימן כה)
שו"ת מנחת שלמה (חלק א סימן מח; שם סימן נא אות ד)
כרם ציון (שביעית פ"א סעיף ז גידולי ציון אות י)

ג. קדושת שביעית

1. מה קדוש בקדושת שביעית?

בבא קמא (קא ע"ב-קב ע"א)
סוכה (מ ע"א)
ירושלמי (שביעית פ"ז ה"א)
רמב"ם (הלכות שמיטה ויובל פ"ה ה"י)
ערוך השלחן (ה"ל שמיטה ויובל סימן כד סעיף כא)
שו"ת ציץ אליעזר (חלק ו סימן לג אות ג)
שו"ת שבט הלוי (חלק ב סימן רב)
ספר השמיטה (עמ' לד)

2. אכילת פירות שביעית

רמב"ן (ספר המצוות, שכחת העשין ג)
מהרי"ט אלגאזי (ה' חלה דף כד עמוד א (בדפוס וילנא אות ב ס"ק יג-יד)
שבת הארץ (קונטרס אחרון אות כא)
תורת הארץ (חלק א פרק ח אות כה)
שו"ת שרידי אש (חלק ב סימן צ)
חזו"א (שביעית סימן יד ס"ק י ד"ה מש"כ)
שו"ת שבט הלוי (חלק ד סימן רלב אות ד)
שו"ת ציץ אליעזר (חלק ו סימן לג אות ז)

3. הפסד פירות שביעית

פסחים (נב ע"ב-נג ע"א)
רמב"ם (הלכות שמיטה ויובל פ"ה הי"ח)
רמב"ם (פירוש המשנה שביעית פ"ד מ"י)
שו"ת מהרי"ט (חלק א סימן פג)
שו"ת מנחת שלמה (תניינא ב-ג סימן קיח ; ח"ג סימן קכז)
מקדש דוד (שביעית סימן מב)
שו"ת הר צבי (אורח חיים ב סימן קיא)
רידב"ז (בית רידב"ז פ"ה סימן א)

ד. על מה חלה קדושת שביעית?

מקורות ראשונים

בבא קמא (קא ע"ב-קב ע"א)
סוכה (מ ע"א)
ראב"ד (סוכה יט ע"ב מדפי הרי"ף)
רמב"ם (הלכות שמיטה פ"ה)
ירושלמי (שביעית פ"ז ה"א)
חזו"א (שביעית סימן יד ס"ק ט)

מקורות להרחבה ועיון

ערוך השלחן (הלכות שמיטה ויובל סימן כד סעיף כא)
קהלות יעקב (שביעית סימן יט)
הרב יצחק הרצוג (פסקים וכתבים חלק ג סימן סו עמוד רנו)
שו"ת משנת יוסף (ח"א סימן כד אות ד)
שו"ת ציץ אליעזר (חלק ו סימן לג אות ג)
שו"ת שבט הלוי (חלק ב סימן רב)
דרך אמונה (הלכות שמיטה ויובל פ"ז הי"ט ביאור ההלכה)

ה. איסור סחורה

1. מקור האיסור וחומרתו

בכורות (יב ע"ב)
 קידושין (כ ע"א)
 תוספות (קידושין כ ע"א ד"ה אבקה)
 מאירי (קידושין כ ע"א ; ראש השנה כב ע"א)
 כפות תמרים (סוכה מ ע"ב)
 ערוך השלחן (הלכות שמיטה סימן כה סעיף ב)

2. מהות האיסור

רש"י (סוכה לט ע"א ד"ה אין)
 ריטב"א (עבודה זרה סב ע"א)
 רשב"א (עבודה זרה סב ע"א)
 רמב"ן (עבודה זרה סב ע"א)

3. היקף האיסור

תוספות (עבודה זרה סב ע"א ד"ה נמצא)
 תוספות (סנהדרין כו ע"א ד"ה ימכרו)
 תוספות (סוכה לט ע"א ד"ה וליתב)
 תוספות (ראש השנה כב ע"א ד"ה אלו)
 ר"ש (שביעית פ"ז מ"ג)
 רמב"ם (ה' שמיטה ויובל פ"ו ה"א)
 ר"י קורקוס (ה' שמיטה ויובל פ"ו ה"א)

4. על מי חל האיסור?

מאירי (סוכה לט ע"א)
 כפות תמרים (סוכה לט ע"א)
 המקנה (קידושין נב ע"א)
 שו"ת מנחת שלמה (ח"א סימן מד)

5. איסור משקל ומדידה

משנה שביעית (פ"ח מ"ג)
 ירושלמי (שביעית פ"ח ה"ג)
 רמב"ם (פיהמ"ש שביעית פ"ח מ"ג ; ה' שמיטה ויובל פ"ו ה"ג)
 גר"א (שנות אליהו, שביעית פ"ח מ"ג)
 שו"ת משנת יוסף (ח"א סימן כג)

ו. דמי שביעית

1. מקור הדין

עבודה זרה (נד ע"ב)
שו"ת מנחת יצחק (ח"ו סימן קכט)

2. מה מותר לקנות בדמי שביעית?

משנה שביעית (פ"ח מ"ח)
ריטב"א (עבודה זרה נד ע"ב)

3. איסור מסירת דמי שביעית לעם-הארץ

סוכה (לט ע"א-ע"ב)
תוספות הרא"ש (סוכה לט ע"א)
רמב"ן (ויקרא כה, ה)
שו"ת מנחת שלמה (ח"א סימן לה)

4. חילול דמי קדושת שביעית

סוכה (מ ע"ב-מא ע"א)
תוספות (סוכה לט ע"א ד"ה מעות)
תוספות (בבא קמא סח ע"ב הוא)
חזו"א (שביעית סימן כה ס"ק ד)
שו"ת מנחת שלמה (חלק א סימן מה)

5. דרכי מכירה ללא תפיסת דמים

• הבלעה

סוכה (לט ע"א)
רמב"ם (ה' שמיטה ויובל פ"ח הי"א)
שפת אמת (סוכה לט ע"א)
ירושלמי (שביעית פ"ז הי"א)
בית רידב"ז (דף לב ע"א ד"ה ובגוף ההיתר)
שו"ת משפט כהן (סימן פז)

• הקפה

תוספות (עבודה זרה סב ע"ב ד"ה יאות)
שו"ת משיב דבר (חלק ב סימן נו)
חזו"א (שביעית סימן י ס"ק יג)
שו"ת באהלה של תורה (חלק ג סימן נו)

ז. אוצר ב"ד

1. מקור התקנה

תוספתא (שביעית פ"ח ה"א)
 רמב"ן (ויקרא כה, ז)
 רש"י (שביעית פ"ט ה"ד ד"ה נותנין)
 חזו"א (שביעית סימן יא ס"ק ז ד"ה ומה שפ"י)
 ראב"ד (הלי' שמיטה ויובל פ"ז ה"ג)
 רדב"ז (הלי' שמיטה ויובל פ"ז ה"ג)

2. מקור סמכות ב"ד

תוספתא כפשוטה (ביאור הארוך, שביעית פ"ח עמ' 582)
 שביעית כהלכתה (עמ' צב ד"ה ולא נתבאר)
 שו"ת משנת יוסף (ח"ג סימן לח)
 אמונת עתיך (גיליון 44 עמ' 32-34) <http://www.daat.ac.il/daat/kitveyet/emunat/44/04405.htm>

3. שמור באוצר ב"ד

שו"ת הרשב"ש (סימן רנח ד"ה ולענין שאלתכם)
 אור לציון (שביעית עמ' סד ד"ה ואולם)
 שו"ת מנחת שלמה (תניינא סימן קכג אות יא)
 תוספתא כפשוטה (ביאור הארוך, שביעית פ"ח עמ' 583)

4. אופן קצירה ובצירה באוצר ב"ד

חזו"א (שביעית סימן יב ס"ק ו)
 מעדני ארץ (סימן ז אות ד)
 ספר השמיטה (עמ' כא)
 חוות בנימין (חלק ג סימן צח)
 הרב יצחק הרצוג (פסקים וכתבים חלק ג סימן עב, עמ' רסח-רעו)
 להרחבה כללית בנושא 'אוצר ב"ד': התורה והארץ (ח"ו עמ' 389-422)

ח. היתר מכירה

1. קניין לגוי להפקעת השמיטה

גיטין (מז ע"א)
 עבודה זרה (כ ע"ב-כא ע"א)
 רמב"ם (הלי' תרומות פ"א ה"י)
 ספר התרומה (הלי' ארץ ישראל, מהדורת פרידמן עמ' 193)
 שו"ת אבקת רוכל (סימן כד)
 שו"ת מבי"ט (חלק א סימן כא)
 בית רידב"ז (סימן ד)

שבת הארץ (מבוא אות יא ; אות טו ; פ"ח הי"ד אות ד-ה)
חזו"א (שביעית סימן כ ס"ק ז ; כלאים סימן ג ס"ק כג ד"ה ולמדנו)
שו"ת הר צבי (זרעים חלק ב סימן לט)
להרחבה : התורה והארץ (חלק ח עמ' 137-118)

2. 'לא תחנם'

עבודה זרה (כ ע"א)

• איסור 'לא תחנם' במכירה לזמן

עבודה זרה (כ ע"ב)

שו"ע (יו"ד סימן קנא סעי' ז)

רבינו יהונתן מלוניל (עבודה זרה, ה ע"ב מדפי הרי"ף, משניות)

הרב שמואל סלנט (בתוך : תשובות רבינו יצחק אלחנן, עמ' רכה)

שו"ת משפט כהן (סימן סה)

מעדני ארץ (שביעית סימן טז אות י-ג)

חזו"א (שביעית סימן כד ס"ק ד ד"ה והנה לעיל)

שו"ת הר צבי (זרעים חלק ב סימן מח)

• אופי הקונה 1 (עובד עבודה זרה ; מוסלמי ; גר תושב)

תוספות (עבודה זרה כ ע"א ד"ה דאמר)

רמב"ם (הל' עבודת כוכבים פ"י)

כפתור ופרח (פ"י ד"ה ומסתברא שעכשו)

שו"ת משפט כהן (סימן נח ד"ה ועתה אם באמת ; סימן סא ; סימן סג)

שו"ת משיב דבר (חלק ב סימן נו ד"ה וראיתי לגאון)

בית רידב"ז (סימן ד נז ע"א ; משמרת לבית, י ע"א ; שם הערה יג)

חזו"א (שביעית סימן כד ס"ק ב-ג)

• אופי הקונה 2 (גוי הגר בארץ ישראל)

שו"ת שמן המר (יו"ד סימן ד ד"ה אשר עין רואה, לד ע"ב)

שבת הארץ (מבוא אות יב)

שו"ת משפט כהן (סימן סח ד"ה ע"ד הערת)

חזו"א (שביעית סימן כד ס"ק א ד"ה ואין)

• במקום שיש תועלת למוכר

שו"ת שואל ומשיב (מהדו"ת ח"ב סוף סימן עז ד"ה מה שהקשה)

שו"ת מוהר"ש מוהליבר (יו"ד סימן כב)

שו"ת ישועות מלכו (יו"ד סימן סח)

שו"ת משפט כהן (סימן נח ד"ה ויותר נ"ל)

חזו"א (שביעית סימן כד ס"ק ד ד"ה ואע"ג)

שו"ת הר צבי (זרעים חלק ב סימן מז)
להרחבה: התורה והארץ (חלק ח עמ' 372-380)

3. מכירה ללא רישום בטאבו

תשובות רבינו יצחק אלחנן (עמ' רכה-רכו)

שו"ת משפט כהן (סימן ע)

חזו"א (חו"מ ליקוטים סימן טז ס"ק ה עמ' רלג; בבא קמא סימן י ס"ק ט ד"ה ולק', עמ' פא)

מעדני ארץ (סימן יח אות ב; אות יד)

שו"ת הר צבי (זרעים חלק ב סימן מח)

שו"ת יביע אומר (חלק י יו"ד סימן מ)

חוק מכירת מקרקעין - http://fs.knesset.gov.il/%5C9%5Claw%5C9_ls1_290863.PDF

להרחבה כללית בנושא 'לא תחנם':

שו"ת יביע אומר (חלק י יו"ד סימן מא)

התורה והארץ (חלק ח עמ' 391-431)

• היתר מכירה לאחר קום המדינה

ספר השמיטה (עמ' סה)

הרב יצחק הרצוג (פסקים וכתבים חלק ג סימן נ)

הרב שלמה גורן (תורת המדינה עמ' 452-453)

• חשש הערמה במכירה

שבת הארץ (מבוא אות יג)

שו"ת חלקת יעקב (יו"ד סימן קפד אות ג)

שו"ת מים חיים (הלוי, חלק ב סימן סא עמ' 177)

שו"ת הר צבי (יו"ד סימן קכג)

מעדני ארץ (סימן א אות יא)

• המלאכות המותרות לאחר היתר מכירה

שו"ת ישועות מלכו (יו"ד סימן נה)

שו"ת משפט כהן (סימן סז; סימן עא אות ה)

מעדני ארץ (סימן יב אות טו)

ט. מהות ההפקר בשנת השמיטה

מקורות ראשונים

רדב"ז (הלכות שמיטה ויובל פ"ד ה"ל)
 תוספות (ראש השנה ט ע"א ד"ה וקציר)
 שו"ת מבי"ט (חלק א סימן יא)
 שו"ת אבקת רוכל (סימן כד)
 מנחת חינוך (מצווה פד)

מקורות להרחבה ועיון

שו"ת אבני נזר (יורה דעה סימן תמה אות ד-ו)
 אפיקי ים (חלק ב סימן כד)
 שבת הארץ (מבוא אות יא)
 חזו"א (שביעית סימן יד ס"ק ד)
 שו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ג סימן צ)
 שו"ת באהלה של תורה (חלק ג סימן לה)

י. ספיחין

משנה שביעית (פ"א מ"א)
 פסחים (נא ע"ב)
 ר"ש (שביעית פ"ט מ"א)
 רמב"ם (ה' שמיטה ויובל פ"ד)
 שער המלך (ה' שמיטה ויובל פ"ד ה"ב)
 פאת השלחן (סימן כב בית ישראל ס"ק ב)
 מקדש דוד (שביעית סימן כח)
 ערוך השלחן (ה' שמיטה סימן כב)
 שו"ת מנחת שלמה (חלק א סימן נא אות יא)
 מעדני ארץ (שביעית סימן ג)
 שו"ת ציץ אליעזר (חלק יב סימן ס)
 שו"ת שבט הלוי (חלק ט סימן רמב)

יא. המלאכות האסורות בשביעית

• זריעה-נטיעה

ר"ש (שביעית פ"א מ"א ; פ"ב מ"ו)
 רמב"ם (הלכות שמיטה ויובל פ"א ה"ד)
 מנחת חינוך (מצווה שכז אות ב)
 שו"ת מהריט"ץ (החדשות סימן קעו)
 שבת הארץ (מבוא אות ד ; קונטרס אחרון אות ו)
 חזו"א (שביעית סימן יז ס"ק כ ; סימן יט ס"ק כ)
 שו"ת שבט הלוי (חלק ג סימן קנח)

מהרי"ל דיסקין (שביתת הארץ, אות כג)
תורת השביעית (הרב יוסף צבי הלוי, עמ' לו)

• זמירה

רמב"ם (הלכות שמיטה ויובל פ"א ה"ב)
חזו"א (שביעית סימן כא ס"ק טו ; סימן כו ס"ק א)
שו"ת משפט כהן (סימן סז)
שבת הארץ (קונטרס אחרון אות יא)

• חרישה

מועד קטן (ג ע"א)
ראש השנה (ט ע"א)
ירושלמי (כלאים פ"ח ה"א)
רמב"ם (הלכות שמיטה ויובל פ"א)
שו"ת רדב"ז (חלק ה סימן קצו)
רי"י קורקוס (הלכות שמיטה ויובל פ"א ה"ד ; פ"ג ה"ט)

• קצירה ובצירה

תורת כהנים (בהר פרשה א)
תוספות (ראש השנה ט ע"א ד"ה וקציר ; סוכה לט ע"ב ד"ה בד"א)
רי"ש (שביעית פ"ח מ"ו)
רמב"ם (הלכות שמיטה ויובל פ"ד הכ"ב)
חזו"א (שביעית סימן יב ס"ק ח)
ספר השמיטה (פרק ג סימן ג אות א עמ' כ)
מעדני ארץ (שביעית סימן ג פרק ב אות ה-ח)

• מלאכות דרבנן

מועד קטן (ב ע"ב-ג ע"א)
עבודה זרה (נ ע"ב)
שבת הארץ (פ"א ה"ה ; קונטרס אחרון סימן יב)
חזו"א (שביעית סימן כא ס"ק יד)

יב. שמור ונעבד

תורת כהנים (בהר פרשה א)
תוספות (יבמות קכב ע"א ד"ה של עזיקה ; ר"ה ט ע"א ד"ה וקציר ; סוכה לט ע"ב ד"ה בד"א)
ראב"ד (תורת כהנים בהר פרשה א)
תוספות רי"ד (יומא פג ע"א ד"ה שם מאכילין)
רש"י (יבמות קכב ע"א)
רמב"ן (יבמות קכב ע"א ; ויקרא כה, ה)

תוספות הרא"ש (בבא מציעא קיח ע"א ד"ה שומרי)
 ערוך לנר (סוכה לט ע"ב)
 שו"ת שבט הלוי (חלק ז סימן קעט)
 כפות תמרים (סוכה לט ע"ב ד"ה כתבו התוס')
 ערוך השלחן (הלכות שמיטה סימן כא סעי' ה-ח)
 שו"ת ציץ אליעזר (חלק ו סימן לט)
 שו"ת מנחת שלמה (חלק א סימן מד)
 שו"ת מנחת יצחק (חלק ח סימן צה)
 רי"ד סולובייציק (רשימות שיעורים, סוכה לט ע"ב)

יג. ביעור

1. המקור ותוקף החיוב

ספרא (בהר פרשה א פ"א אות ח)
 רש"י (יומא פג ע"א ד"ה טבל)
 תוספת יום הכיפורים (יומא פג ע"א ד"ה ובהא דכתב)
 רמב"ן (ויקרא כה, יב)
 מנחת חינוך (מצווה שכט אות ז ד"ה ויש עוד)
 פני יהושע (פסחים נב ע"א ד"ה ומכל שכן)
 שו"ת מנחת יצחק (חלק ג סימן צב אות ג)

2. אופן הביעור

רש"י (פסחים נב ע"ב ד"ה משום)
 מאירי (בבא קמא קא ע"א ד"ה פירות)
 רמב"ם (הלי שמיטה ויובל פ"ז ה"ג)
 ראב"ד (הלי שמיטה ויובל פ"ז ה"ג)
 רמב"ן (ויקרא כה, ז)
 מקדש דוד (שביעית סימן ז)
 שו"ת מהרי"ט (ח"א סוף סימן מג ד"ה ומה שכתב מהרי"ק)
 חכמת אדם (שערי צדק שער מצוות הארץ פ"ט סעי' ג-ו)
 ספר השמיטה (עמ' מה הערה 3)
 שו"ת מנחת שלמה (תניינא סימן קכג אות י ד"ה גם חושבני)

3. זמן הביעור

משנה שביעית (פ"ט מ"ב-מ"ג)
 פסחים (נב ע"ב)
 ירושלמי (שביעית פ"ז ה"א, יט ע"א)
 רמב"ם (פיהמ"ש, שביעית פ"ט מ"ב; הלי שמיטה ויובל פ"ז ה"א)
 ערוך השלחן (הלי שמיטה ויובל סימן כז סעי' יז-יח)
 שו"ת מנחת שלמה (חלק א סימן נא אות יח)

שו"ת מנחת שלמה (תניינא סימן קכג אות י)
שו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ה סימן נב ענף ב אות א)

4. דין הפירות כשלא ביער

רמב"ן (ויקרא כה, ז)
חזו"א (שביעית סימן יא ס"ק ו)
חרדים (מצוות התלויות בארץ, סוף הקדמה סוף ד"ה ולענין מצות ביעור)
שו"ת מנחת שלמה (חלק א סימן נא אות יז ד"ה ואיך שהוא)

יד. גבולות הארץ

1. קביעת גבולות הארץ - עולי מצרים, עולי בבל

מקורות ראשונים

משנה שביעית (פ"ו מ"א)
משנה גיטין (פ"א מ"א-מ"ב)
חולין (ז ע"א)
תוספות (גיטין ב ע"א ד"ה ואשקלון)
רמב"ם (הלי תרומות פ"א ה"ז-ה"ח; הלי קידוש החודש פ"ח הט"ז)

מקורות להרחבה ועיון

מעדני ארץ (הלי תרומות פ"א ה"ז)
שו"ת ציץ אליעזר (חלק י סימן א)
ארץ חמדה (חלק א שער ג)
שו"ת באהלה של תורה (חלק ג סימן א)

2. גבולות עולי מצרים ביחס לשמיטה; שינוי הגבולות בימינו

• ספיחין, עבודות הארץ, ביעור

רמב"ם (הלי שמיטה ויובל פ"ד הכ"ו)
שו"ת הרמב"ם (סימן קכח)
ספר החינוך (מצווה פד)
ר"י קורקוס (הלי תרומות פ"א ה"ה)
משנה למלך (הלי שביעית פ"ד הכ"ו)

מקורות להרחבה ועיון

מקדש דוד (שביעית סימן א)
חזו"א (שביעית סימן ג ס"ק כד)
ארץ חמדה (חלק א ספר א תוספת בירור סימן ב אות ב עמ' קנ-קנב)
מעדני ארץ (שביעית סימן ח)

• שינוי הגבולות בזמן הזה

- רמב"ם (הלי תרומות פ"א ה"ב; הלי מלכים פ"ה ה"ו)
- מקדש דוד (תרומות סימן ז)
- שו"ת ציץ אליעזר (חלק י סימן א)
- הרב שלמה יוסף זיו (תחומין, כרך י עמ' 24-25)
- הרב שלמה גורן (אמונת עתיד, גילון 50)

טו. שמיטת כספים ופרוזבול

- משנה שביעית (פ"י)
- גיטין (לו ע"ב-לז ע"א)
- רמב"ם (הלי שמיטה ויובל פ"ט)
- טור ושו"ע (חוי"מ סי' סז)
- ערוך השלחן (חוי"מ סי' סז)